

Výzkumný projekt

Kvalitativní výzkum

Téma: Handicapované děti v alternativní škole

Problém: Integrace a přístup učitelů k dětem s lehkou mentální retardací v alternativní škole.

Otázka: Jakým způsobem jsou integrovány děti s lehkou mentální retardací do daltonských škol v Brně? Jaké se jim dostává péče od učitelů?

Je téma relevantní?

Při narození dítěte začíná rodičům úplně jiný život. Přibývá jim mnoho radostí, ale i starostí. Starosti jsou o to větší, přijde – li na svět dítě handicapované. Jeho rodiče musejí řešit spoustu problémů, na které nebyli připraveni a do té doby o nich neměli ani tušení. Vyhledávají mnoho odborníků a snaží se nalézt odpovědi na své otázky. Hodně starostí je pro tyto rodiče různých, v závislosti na postižení dítěte, ale některé mají společné. Například kam bude chodit jejich potomek do školy. Rodičům mentálně postižených dětí se nabízejí různé možnosti od integrace na běžnou základní školu až po základní školu praktickou či speciální, dle stupně postižení. Je důležité vědět, jaké mají rodiče možnosti a poskytnout jim co nejširší možnost výběru školy.

Cíl:

Cílem výzkumu bude zjistit kolik je v Brně integrováno do daltonských škol dětí s lehkou mentální retardací případně středně těžkou mentální retardací (Downův syndrom) nebo dětí s poruchou autistického spektra. Formou rozhovoru s učiteli v těchto školách budu zjišťovat, zda jsou těmto dětem vypracovány Individuální vzdělávací plány nebo jestli zvládají běžnou výuku na alternativní škole. Dále mě bude zajímat péče a přístup učitelů k takto postiženým dětem.

Výzkumné otázky:

Hlavní výzkumnou otázkou je, zda mohou rodiče přihlásit své mentálně postižené dítě do alternativní školy, konkrétně daltonské.

Další otázky, které si budu klást se budou týkat Individuálního vzdělávacího plánu, zda je dětem vypracován nebo zvládají běžné úkoly a zadání jako ostatní žáci.

Výzkumná strategie + možnost sběru dat

Myslím si, že mé zvolené téma „Postižené dítě v alternativní škole“ bude tak specifické, že vezmu za vděk všemi možnými objekty ke zkoumání, které budou ve městě Brně dostupné. Pokud by jich však mělo být více, jako ideální se mi jeví počet sedmi až deseti zkoumaných dětí. Před tím, než začnu s výzkumem jako takovým, bude třeba zjistit, zda takoví žáci na daltonských školách ve městě Brně jsou. Kontaktovat bych chtěla ředitele daných škol případně jejich zástupců a to buď telefonicky nebo elektronickou poštou, což se mi jeví jako schůdnější varianta.

Za nejvhodnější metodu sběru dat potřebných pro svůj výzkum považuji rozhovor. Jedná se o kvalitativní výzkumnou metodu. Při kvalitativním výzkumu se snaží výzkumník sblížit se se zkoumanými osobami. Hlavním cílem je tedy porozumění a pochopení onoho člověka a dalo by se říci, že i proniknutí do jeho nitra.

Z možných druhů rozhovoru bych volila rozhovor polostrukturovaný. Na setkání se zkoumanými osobami bych si připravila spíše okruhy témat, kterých bych se držela. Nezáleželo by však na pořadí otázek a to z toho důvodu, aby to bylo volnější než například u strukturovaného rozhovoru, při kterém je nutno přesně dodržovat pořadí a znění otázek.¹

Při realizaci rozhovoru bych se snažila navodit klidnou a přátelskou atmosféru, která by pomohla odstranit zábrany a vzbudit důvěru. Všechny dialogy bych zaznamenala na diktafon a to se souhlasem aktérů. Následovalo by písemné zpracování.

Možný scénář rozhovoru

1. Zajímalo by mě, zda znáte důvod, proč dali rodiče své dítě zrovna do vaší daltonské školy.
2. Máte zkušenost s podobně postiženým dítětem z minulých let?
3. Studuje dítě podle individuálního vzdělávacího programu nebo zvládá běžné učivo.
4. Je třeba, aby učitel dítěti přetlumočil zadání a vysvětlil mu, co má vlastně dělat?
5. Dokáže dítě pracovat samo, s literaturou, s internetem, se spolužáky spolužáky?
6. Obrací se častěji o pomoc k učiteli než ostatní žáci?
7. Bývá dítě objektivní při sebehodnocení?

¹ Pelikán, J: Základy empirického výzkumu pedagogických jevů

8. Nerozptyluje jeho pozornost to, že může využít příležitosti pracovat mimo třídu? Například na chodbě či ve studovně? Dokáže se na práci soustředit stejně, jako kdyby pracovalo v klasické vyučovací hodině?
9. Máte k dispozici asistenta pedagoga? – ANO – funguje jako „tlumočník“ pro dané dítě?
- NE – Uvítala byste ho? Usnadnil by vám práci?
10. Jak se dle Vašeho názoru integrovaný žák začlenil do kolektivu?
11. Působí jeho přítomnost ve třídě pozitivně na ostatní žáky?
12. Jak integrovaného žáka přijali jeho spolužáci?
13. Jak hodnotíte spolupráci s poradenským zařízením?
14. Jak hodnotíte spolupráci s rodiči?

Možné praktické a etické problémy

Za největší problém výzkumu považuji nalezení vhodných respondentů, tedy pedagogů z daltonských škol, kteří mají ve své třídě postižené dítě. Poté, co bych získala kontakty na potřebné pedagogy, následovalo by domluvení naší společné schůzky a tady by mohl nastat problém s časovými možnostmi. Myslím si ale, že pokud už bude pedagog svolný k tomu, aby mi poskytl rozhovor, nějakou hodinu si na mě jistě vyšetří.

Další problém by mohl nastat v případě, že by pedagog nesouhlasil s nahráváním rozhovoru, To by mi značně zkomplikovalo situaci, protože bych se musela uchýlit k zapisování rozhovoru, což by prodloužilo naše setkání a také by to pro mne bylo náročné, vést rozhovor a zároveň jej zapisovat.

Terénní poznámky + záznam rozhovoru

Rozhovor byl realizován v polovině měsíce května roku 2010 na jedné daltonské škole ve městě Brně. Setkání proběhlo přímo ve třídě po skončení vyučování. Respondentem byla paní učitelka 4. třídy, která má ve své třídě integrovaného autistického žáka. Školu jsem kontaktovala elektronickou poštou, požadavek byl adresován řediteli školy, který předal můj dopis učitelce a s ní jsem se dále domlouvala na době našeho setkání. S naší komunikací a spoluprací jsem byla velice spokojena, nenastaly žádné komplikace.

Záznam rozhovoru

1. Dobrý den! Na začátku bych se chtěla zeptat na Ondrův věk a na jeho diagnózu. *Zdravím Vás! Ondrovi je 10 let a chodí ke mně od první třídy. Jeho problémem je, když to řeknu laicky lehká forma autismu.*

2. Docela by mě zajímalo, zda znáte důvod, proč dali rodiče své dítě zrovna do vaší daltonské školy. *Úplně přesný důvod neznám, ale jistě rozhodnutí rodičů ovlivnilo to, že má Ondra staršího bratra, který také navštěvuje naši školu. Věděli tedy, jak to u nás chodí. Své rozhodnutí samozřejmě konzultovali s Pedagogicko psychologickou poradnou, která Ondrovu integraci doporučila.*
3. Máte zkušenost s podobně postiženým dítětem z minulých let? *Ne, Ondra je první podobně postižené dítě, které ve své třídě mám. Měla jsem už tělesně postiženou dívku, byla na vozíčku, ale s duševní poruchou jsem neměla nikoho.*
4. Studuje dítě podle individuálního vzdělávacího programu nebo zvládá běžné učivo. *Přímo individuální vzdělávací plán nemá, ale je samozřejmě nutný individuální přístup. Zadání ode mne dostává ústně, zatímco ostatní děti si jej přečtou sami v pracovních listech.*
5. Dokáže dítě pracovat samo, s literaturou, s internetem, se spolužáky? *No tak s literaturou to není moc slavné, tu téměř nepoužívá. Zato na internetové vyhledávání je Ondra expert. Ze spolužáků bere na milost jenom dva tři a s těmi vždy spolupracuje.*
6. Obrací se častěji o pomoc k učiteli než ostatní žáci? *Tak tady ta iniciativa vychází spíše ode mě. Já za ním přijdu, ptám se ho, jestli úkolu rozumí, ví co má dělat, nemá s něčím problém a podobně.*
7. Bývá dítě objektivní při sebehodnocení? *Ne, sebehodnocení u Ondry neprobíhá, vždycky si počká, co o něm řeknou jeho spolužáci – často se hodnotí vzájemně – nebo já. On sám to nedokáže a nechce slovy vyjadřovat.*
8. Nerozptyluje jeho pozornost to, že může využít příležitosti pracovat mimo třídu? Například na chodbě či ve studovně? Dokáže se na práci soustředit stejně, jako kdyby pracovalo v klasické vyučovací hodině? *Za ty 4 roky, co ho mám ve třídě si na to zvyknul, ale Ondra tuto možnost nevyužívá, rád pracuje ve třídě a jak už jsem říkala, se stejnými spolužáky. Oni už to tak berou, že mívají Ondru v pracovní skupině.*
9. Máte k dispozici asistenta pedagoga? *Nemám a myslím, že ani není potřeba. Při samostatné práci ostatních žáků mám možnost se mu věnovat individuálně, pokud má nějaký problém.*
10. Jak se dle Vašeho názoru integrovaný žák začlenil do kolektivu? *Myslím, že naprosto skvěle. Děti jsou na Ondru zvyklé od první třídy. Vědí, že je jiný než ony a že jsem třeba i shovívavější při jeho hodnocení. Jeho nejlepšími kamarády jsou právě ti se kterými stále spolupracuje.*

11. Jak hodnotíte spolupráci s rodiči? *Výborně. Jeho maminka je na mateřské dovolené, takže si Ondru vyzvedává ze školy a tím pádem jsme téměř každodenním kontaktu. Máme tedy možnost konzultovat probrané učivo a také to, jak se s ním pracuje doma. To Ondrovi velmi pomáhá.*

Děkuji Vám za rozhovor a Váš čas, který jste mi věnovala.

Návrh modifikace

Modifikaci spatřuji v doplnění rozhovoru o další kvalitativní metodu výzkumu. Nejlépe by se hodilo pozorování, abych viděla Ondru „v akci“ a měla představu o tom, jak to ve třídě doopravdy funguje. Bylo by vhodné provést pozorování před uskutečněním rozhovoru s učitelkou, aby mi mohla zodpovědět mé případné dotazy, které by vyplynuly ze samotného pozorování. U jiného dítěte navrhuji například i studium individuálního vzdělávacího plánu, v případě, že ho má dítě vypracovaný.

Literatura

BARTOŇOVÁ, M. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. 1. vyd. Brno : MSD, 2005. 420 s. ISBN 80-86633-37-3.

BARTOŇOVÁ, M., BAZALOVÁ B., PIPEKOVÁ J. *Psychopedie Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paído, 2007 ISBN 978-80-7315-144-7

MAŇÁK, J. a kol. *Alternativní metody a postupy*. Brno: MU, 1997. ISBN 80-210-1549-7.

MÜLLER, O. a kol. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci – VUP, 2001. 289 s. ISBN 80-244-0231-9.

PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. 270 stran ISBN 9788071845690

PIPEKOVÁ, J. *Osoby s mentálním postižením ve světě současných edukativních trendů*. Brno: MSD, 2006. ISBN 80 – 86633 – 40 – 3
PRŮCHA, J. *Alternativní školy*.

PRŮCHA, J. *Alternativní školy*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-072-3.

PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-584-9.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. 1.vyd. Praha : TAURIS, 2006. 92 s.

ISBN 80-87000-02-1.

RÖHNER, R., WENKE, H. *Daltonské vyučování*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-041-7

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. 196 stran
ISBN 808583460X

ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-506-7.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377 stran ISBN 9788073673130

VALENTA, M. A KOL. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: UP 2003. ISBN 80-244-0698-5

VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie, teoretické základy a metodika*. Olomouc: Parta, 2003. ISBN 80-7320039-2.

VÍTKOVÁ, M. (ed.) *Integrativní speciální pedagogika*. 2. rozšířené a přepracované vydání. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-85931-51-6.

Doporučuji zapracovat na úvodu a otázkách – není jasné, proč chcete zkoumat to co zkoumáte, co nového to přinese. Výzkum je tím takový slabý. Zdá se navíc, že máte docela konkrétní otázky, zvážila bych možná místo rozhovoru dotazník a změnit strategii na kvantitativní.